

Això era un temps fora del temps

Estiu i literatura, dos espais mítics per als escriptors entre l'aprenentatge de la infància i la revolta adolescent

CARLES GÁMEZ | València | 19 JUN 2013 - 10:18 CET

Archivado en: Comunidad Valenciana Libros Literatura España Cultura

La felicitat dels dies de l'estiu. / JESÚS CÍSCAR

Més enllà de les llistes de llibres imprescindibles per a llegir durant els mesos d'estiu que cada any confeccionen les revistes i els suplementes literaris dels diaris. O de les trobades d'escriptors convocades per alguna fundació a la vora de la mar amb motiu d'algun centenari o commemoració. Més enllà dels tòpics o estereotips, literatura i estiu es mostren com una de les associacions més sensibles i celebrades a la vista del material emocional i de les

pàgines impreses abans de l'arribada de l'imperi digital. Vasos comunicants o pols magnètics, literatura i estiu s'encreuen i es fonen entre ficció i realitat, entre espai mític i vida quotidiana.

“Crec que caldria fer una distinció entre el que són les nostres vides i el que són les nostres vides transformades en literatura”, diu l'escriptora Carme Manuel. En la seua primera novel·la, *Llanceu la creu* (Tres i Quatre), aquesta especialista de la literatura anglosaxona s'endinsa en el seu particular espai mític, ací la platja de la Patacona, com “el lloc que marca l'acabament de la terra que coneixem”, entre la felicitat dels dies d'estiu i el temps d'instrucció de la infància. “Qualsevol estació de l'any és susceptible de convertir-se en un espai mític i crucial. Poques vegades tenim nosaltres les regnes del destí i podem fer ocórrer, en una estació o en una altra, experiències que ens deixen una profunda petjada”, assenyala l'escriptora.

“L'estiu, per a mi, a la meua edat, no és cap època crucial o decisiva”, diu el poeta i traductor Vicent Berenguer. “Conscientment, asseguraria que mai no l'he sentit així i, per contra, sent que realment marca més el setembre, amb la percepció de la tardor —indefugible a la muntanya—, que sempre et transporta: de petit, a un curs escolar superior; de gran, a una època nova imprevisible, quan ja han passat les vacances —amb il·lusió de parèntesi o refugi— i llavors t'enfrontes a un retorn al món de veritat, t'adones que alguna cosa es fa una miqueta més difícil i, generalment, no pots fer-te enrere”. I apunta amb un cert pragmatisme vital: “D'adult, amb les ocupacions successives i les imprevistes, el que és més desitjable és aconseguir la rutina més amable, les estacions són secundàries; més enllà d'alguns detalls, l'estiu i l'hivern en si només produeixen tòpics verbals recurrents”. “El vertader somni perdut —assenyala Berenguer— rau en la pàtria de la infantesa, quan aquesta ha estat, si no plenament feliç, exempta de calamitats, per això evoque sovint els bells records de Frederic Mistral, tan autèntics i purs, potser com alguns dels meus, salvant certes coses”.

Hi ha imatges que evoquen moments de lleure. / JESÚS CÍSCAR

Per a l'escriptor i historiador de la literatura Josep Ballester, parlem d'un temps que ha perdut alguns dels senyals o trets definitoris. "Era un període que s'allargava com un xiclet, igual que els dies per a llegir, per a reflexionar, per a badar, per a canviar de paisatges i on tenies temps per a fer o per no fer res, fins i tot, examen de consciència de la teua pròpia vida". "Recorde — continua Ballester—, quan era menut, que les vacances d'estiu era temps d'indolència, de deixar-se portar pel pas dels dies, en què assabories amb tota la calma del món jocs, amistats, lectures, territoris per explorar, aventures o sensacions". Amb una mica més d'escepticisme s'ho mira l'últim premi Enric Valor, Juli Alandes. "No voldria decebre, però l'estiu em sembla un mite adolescent, en el millor dels casos, i un mite burgés, en el pitjor". I remarca l'eclosió entre estiu i adolescència com un temps de llibertat i canvis. "Hi coincideixen força, temps de condensació i, alhora, dilatació del temps, fenomen envejable que només es poden permetre els que no tenen consciència del temps, els que ignoren la finitud, la mort. No els infants, que no el distingeixen encara, i viuen, per dir-ho així, fora del temps, però sí els adolescents, descobridors llançats envers el desconegut, sota un sol abrasador, a la flama del qual s'arrimen, feliçment inconscients. Si, això és Ícar, i els grecs ja ho sabien. No parlàvem de mite? Però podem substituir sense problema el Sol per un forat negre de la moderna cosmologia, el resultat és el mateix". I un apunt històric. "Les esperances, com les revolucions, brollen a la primavera, l'estiu queda per a les canallades del 18 de juliol o de l'11 de setembre...".

En el dietari *Les hores fecundes* (Bromera) l'escriptor Joan Garí evoca un dels "territoris essencials" de la seua infància, el port de Borriana i l'entrada de les barques pesqueres, una memòria infantil de gust salat i blau encés. "A diferència d'altres mites, el de l'estiu no està sobrevalorat", diu Joan Garí. "És l'estació preferida de gairebé tothom —excepte algun poeta físic, que preferirà la primavera—, i ho és per bons motius. Fet i fet, l'estiu és l'època de la vacança, del *dolce far niente*, i ni tan sols els calvinistes més recalitrants podrien restar al marge de la immensa plusvàlua de no fer res. La vida fa que et guanyes el dret a la peresa, i l'estiu n'és la recompensa". L'escriptor també assenjala aquesta etapa d'iniciació. "D'altra banda, no podem obviar que dir 'estiu' és dir, també, 'infància' i —amb més matisos— 'adolescència'. El juliol, l'agost, fins i tot el setembre, és el temps sense escola, el temps de la jugarota i de la complicitat, el de les grans lectures decisives (Verne, Salgari, Blyton) —o així va ser en el meu cas. No es navega per l'estiu debades. L'infant ix d'aquesta mar convertit en un mariner experimentat: sap els punts cardinals, sap els vents, sap la ruta de les estrelles. I ja vindrà el fred...".

Els plaers de la lectura a l'ombra. / JESÚS CÍSCAR

“Per a mi l'estiu està lligat a la lectura i també a l'escriptura diu la novel·lista Gemma Pasqual. “Quan era petita passava els estius al xalet dels meus avis, al Real de Gandia. Obligada a fer la migdiada, feia molta calor i jo m'avorria com una ostra; un dia em vaig dedicar a regirar els calaixos de la tauleta de nit i vaig trobar un tresor, una novel·la de Corín Tellado! Frisava perquè arribara l'hora de la migdiada per a llegir la novel·la fins que un dia la meua àvia em va descobrir, va pensar que aquella no era una lectura adequada per a mi —jo devia tenir uns set o vuit anys— i la meua tia Maruja em va dur a una llibreria i em va comprar *Un capità de quinze anys*, de Jules Verne, i *Donetes* de Louisa May Alcott, aquestes van ser les meues claus en el món de la literatura”.

“Els estius de la meua infància foren èpoques d'acció i de parar poc per casa”, explica l'escriptor i pintor Manuel Baixauli. “Em recorde furtant melons amb els amics, fent cabanyes enmig dels horts o les dunes, sopant entrepà de pimentó i tomaca pel carrer. Les meues lectures d'aleshores: *Spiderman*, *Mortadelo y Filemón...*”. Un període seguit per la ruptura juvenil. “Els estius d'adolescent foren tot el contrari: avorriment, solitud, reflexió i, com a conseqüència, lectura. Em recorde llegint *Moby Dick* en la terrassa de casa, davant la mar, mentre els altres adolescents jugaven a futbol o lligaven. Vaig agafar aquest llibre pensant-me que era una novel·la d'aventures i em vaig trobar que era existencialisme pur, *avant la lettre*. Jo era un existencialista inconscient, i el llibre em va fascinar. Continua sent una de les lectures importants de la meua vida”. “L'estiu —diu Baixauli— em sembla una època extremada: o ets molt feliç o ets molt desgraciat. En el segon cas, tens molt més temps per a reflexionar que durant la resta de l'any. Et veus la vida des de fora, i això et fa, en compensació, lúcid. Potser que d'ací vinguen els canvis, les decisions importants i tot això que dius. Potser això em va fer pintor i, temps després, escriptor”.

Amb la seua primera i comentada novel·la, *El banquer* (Edicions 1984), l'escriptora i periodista Núria Cadenes destaca la paraula *temps* com la clau del seu estiu preferit. “El fet de tenir temps. Que s'allargui el dia ja és tot un què; tenir al teu abast un grapat de dies per escriure, un luxe. Per a mi, ja comença amb l'arribada dels falciots: els seus xiscles, el vol espectacular, veloç i acrobàtic, anuncien aquest allargassament, la llum que guanya intensitat, les ganes de caminar amb més pausa, potser, d'assaborir el temps com un gelat fresc de llimona. L'estiu és la pausa, també. Vacances. Coses per veure i per viure i, si tens sort, una terrasseta i un portàtil. Temps, sí”. I posats a mencionar una lectura, *Viatges i flors*, de Mercè Rodoreda. “Sens dubte, aquest és el meu llibre d'estiu per excel·lència. De fet, el títol ja és fins i tot una descripció de l'estiu, per bé que a dins, a més de la lleugeresa que suggereix, hi trobem

després, també, un estol de relats curiosos, bells, fantàstics i bèsties com només la Rodoreda sabia confegir”.

Iconografia estiuena. / JESÚS CÍSCAR

“Era un temps fora del temps, per això la mitificació tant des de la creació com des de la infantesa”, reflexiona Josep Ballester. “Ara cada volta —continua— això passa menys. L’estiu ja no és tan extens. No ens deixen, el sistema ja se n’ocupa, d’això. En l’actualitat, a l’estiu, ja no existeix la desconexió total. Això s’ha acabat, en la pràctica. Crec que hi ha algú, recorde que era Claudio Magris, que deia que hi ha una conxorxa contra l’estiu. I sospite que és ben cert. On són, on han anat a parar aquells estius mítics?”.